

Karel Pokorný: Identita a paralelní společnost

Člověk, který žije dlouhodobě v jiné zemi než v té, ve které se narodil a vyrostl, si do té nové země přinesl to, čemu říká identita, což je pojem ne zcela definovatelný. O jeho přesnou definici se již celkem bezúspěšně pokoušeli mnozí ať již uznávaní nebo samozvaní vykladači. Člověk řadový si pod tímto pojmem představuje všechno to, čím byl v různých etapách svého bytí ovlivňován, při čemž hraje prostředí, ve kterém se nacházel, obrovskou roli. Ta představa zřejmě do značné míry odpovídá pravdě, pravdu jsme ale bohužel schopni také definovat jen subjektivně.

Takže v zemi, ve které se nachází, si uvedený subjekt svojí dosavadní identitu zachovává, ono to ani jinak nejde, identita není něco, co se dá ze dne na den odložit, i když se o to mnozí pokoušejí. Současně je ale většinovou společností – někdy jemně, jindy trochu tvrději – tlačěn, aby se do nové společnosti integroval, což mj. znamená i minimálně částečné přijetí identity nové, což se také děje. A jak tak léta plynou, zjišťuje, že má vlastně identity dvě, která z nich je identitou silnější – to je silně individuální, ale úplně se zbavit té původní nebo nepřijmout nic z té nové, to je při mnohaletém pobytu z mého hlediska nemožné. V Evropě to také není problém, evropské země jsou si v tomto směru hodně podobné.

V porovnání s dobou ne až tak vzdálenou nejsou dnes rozdíly, kromě rozdílů jazykových, prakticky žádné a především nastupující generace se již nebudou lišit téměř v ničem, budou se stejně oblékat, poslouchat stejnou hudbu, jíst stejná jídla, budou stejně pracovat a trávit volný čas, budou mít i stejný humor a budou spolu komunikovat asi jakousi zjednodušenou Angličtinou, což sice zřejmě neznamená zánik národních jazyků, ale určitě to negativně ovlivní jejich další vývoj. Neznamená to ani zánik identit národních, ale znamená to vznik identity nové, evropské, to všechno samozřejmě za předpokladu, že tomu politické dění nějak nezabrání.

Takový vývoj je na první pohled negativní, protože omezuje hloubku identity národní, ale není to možná zase až úplně špatně, protože identity evropských národů pocházejí více méně ze stejného základu. Zvykli jsme si tomu říkat křesťanská tradice, poslední dobou se také říká tradice křesťansko-židovská - to podle mého názoru sice nemá nic společného s náboženstvím, ale přece jenom to nějakým způsobem vychází z knihy jménem bible, která nám dala do vínku, že nemáme zabíjet, krást, lhát, máme naopak milovat bližního svého - zde je zajímavé, že se hovoří jenom o tom bližním, nikoliv o té bližní, což by mi osobně bylo sympatičtější - atd. atd.

Zkrátka takové věci, které se nám daří plnit většinou jenom částečně, ale nepochybujeme o tom, že bychom je plnit měli. A i když tomu všemu okolo, jako je pánbůh, nebe, peklo, ráj, věří už jenom někteří z nás, přece jen nás ta tradice spojuje a stavíme na ní svůj postoj k životu a vlastně jenom na tomto základě můžeme hovořit o vznikající evropské identitě,

protože tisíciletá společná evropská historie by nám zde mnoho optimismu do budoucna asi dát nemohla. Samozřejmě, že pokus o souzvuk identity národní a evropské není procházka růžovou zahradou, ale pro rozumného člověka je to asi něco jako manželství, které také člověka nenaplnuje vždy nekonečným blahem, ale přece jenom tak nějak pomáhá lépe odrazet záludnosti tohoto světa.

Ta ještě pořádně nevzniklá evropská identita je - nebo v nejbližší době bude - hned vystavena obrovské zatěžkávací zkoušce v podobě vznikající evropské paralelní společnosti, jejímž základem není tradice křesťanská, ale tradice islámská, pro kterou to, co jsem doposud říkal, tak úplně neplatí. Jak všichni víme, přicházejí a budou do Evropy přicházet desítky miliónů lidí a budou se chtít stát našimi spoluobčany - zastavit se to nedá, válka, hlad, ale také touha žít, tak jak jim doma ukazuje televize, jsou faktory, které zaručují, že jejich proud v dohledné době nezeslábně. Státní a evropské politické instituce na to koukají více méně, jak čerstvě vyorané myši a není moc náznaků, že by dohledné době začali koukat jinak a až začnou koukat jinak, tak už bude jako obvykle pozdě.

Problém je, že ti noví příchozí si to spoluobčanství představují způsobem, který pro nás bude dost obtížně akceptovatelný, a proto by měla nastoupit postupná integrace, nebo chceme-li sblížení identit. Jak ale učí zkušenosti minulosti, tak to v tomto případě tak nějak nefuguje, neznám zemi ve které by se integrace muslimů zdařila a hlavní překážkou je ta zmíněná islámská tradice. Islám je náboženství. Hlásá to, co tak ta všelijaká náboženství hlásají. Oproti křesťanství je tam trochu méně té lásky k bližnímu a trochu více té nenávisti k jinověrcům a takové té fašistoidní nadřazenosti věřících vůči zbytku světa.

To by tak úplně nevadilo, taková ta všelijaká náboženství někdy jsou, jenomže v jednadvacátém století je již většinou bereme jako právě tu hezkou tradici, ze které si vybíráme to pozitivní, a ten zbytek nebereme tak úplně vážně a to muslimové ne. Je to opravdu fenomén, ale islámu se podařilo stát se z náboženství závazným modelem pro život, jakousi ideologií. Ta ideologie, bohužel, zakazuje jakékoli ústupky nevěřícím. Muslim třeba nikdy nepochopí, že by ústava země, ve které žije a jejímž občanem je, měla být nadřazena koránu, byť by s tím při udělování občanství souhlasil, ale to zase pro něj není problém, nevěřícím se lhát může. Mnoho muslimů si absurditu situace uvědomuje, ale nevědí jak z toho.

Měl jsem tureckého kamaráda - narozeného v Německu, absolventa vysoké školy s velice liberálními názory - a ten se mi jednou po několika pivech přiznal, že mu sice rozum říká, že je to pitomost, ale že islámu ani on nemůže uniknout, že ve finále má pro něj islám vždy absolutní autoritu a tak raději i to pivo pil v nějaké sklepní hospodě, kam Alláh nevidí. Oni jsou vůbec ti muslimové taková zajímavá lidská čeleď. Většina je jich líbezná, přátelská, mírumilovná, ale současně reagující na skutečné či domnělé porušení některých islámských dogmat s brutalitou, kterou by jeden nečekal. Možná si to ani neuvědomují, ale své zařazení do evropské

společnosti podmiňují – jak říkám, možná i podvědomě – tím, že okolní společnost bude zatím tato dogmata respektovat a později se jim podřídí a nakonec je vezme za své.

To společnost samozřejmě nemůže, protože by to byla její sebevražda, která je samozřejmě také jednou z opcí, jak tuto situaci vyřešit, ale mám dojem, že zrovna tohle řešení bychom dost neradi. Takže vzniká neřešená situace, kterou bychom měli vyřešit a to na základě humanity, demokracie, křesťanských tradic a bůhví čeho ještě. Zdánlivě to nejde, ale jít to nějak musí. Ona totiž ani ta demokracie nevyklučuje použití státem kontrolovaného násilí, musí zde být jenom vůle, odvaha a odhodlání všech toto násilí v případě potřeby použít. Je zde samozřejmě ještě další možnost, a sice ty hodnoty, které by měly být základem evropské identity, opustit a předat vyřešení problému opět jakýmsi, pomalu z děr vylézajícím, novodobým průkopníkům totality.

Ti by samozřejmě tento problém vyřešili razantně, ale pak by se určitě věnovali nám, za účelem vyhnat z našich hlav ty svobodomyšlné myšlenky týkající se demokracie, plurality a nakonec i toho evropanství. Bohužel se obávám, že těch, kteří by takové řešení brali, není zase až tak málo, určité náznaky se pomalu objevují, zkraje sice nevinně, ale když třeba policejní mluvčí v saském Budyšíně prohlásí, že dvacet nezletilých žadatelů o azyl napadlo osmdesát dospělých pravicových extremistů, tak pro mě už ta jeho vzorně vyžehlená světlemodrá košile přece jen tak trochu mění barvu. Takže je to zase všechno na nás. Na nás, kterým se říká mlčící většina.

V minulosti jsme se příliš neosvědčovali, ale pomalu bychom měli, protože přece jenom už jde o přežití. Možná ne o fyzické, i když ani tím si nemůžeme být příliš jisti, ale určitě o přežití té naší identity, ať již národní nebo evropské. Špatně to dopadne, pokud se nám nepodaří, přesvědčit nebo spíše zákonnými opatřeními donutit vyznavače islámu, aby se pro něj islám stal zase – minimálně v Evropě – jenom náboženstvím, které se odbývá tím, že se – tedy pokud to zaměstnavatel dovolí – pětkrát denně tluče hlavou o zem a konec. Pro mě i za mě se to může odehrávat i v mešitách, ale ty postavit pod přísnou státní kontrolu včetně kontroly toho, co imám říká – zákony právních států to umožňují, minimálně ve stavu ohrožení. Je ovšem skutečně nutné zákony využívat, pokud možno nikoliv jako třeba ve Spolkové republice Německo, které má již léta tzv. Vermummungsverbot, zakazující zahalení obličeje na veřejnosti, ale neodvážjí se jej vůči nositelům muslimských burek uplatnit.

Takže pokud naše identita v této zkoušce obstojí, tak věřím, že přijde doba, kdy se i ta identita muslimská nějak pohne a že bychom se pak někde sešli, bude to proklatě těžké, ale jít to musí. Protože dlouhodobě viděno by jinak šlo opravdu o život, a když jde o život, tak zpravidla zůstávají takové věci jako humanita nebo lidská práva stát někde v koutě a to asi moc nechceme, nebo snad ano?